

УДК 811.161.2'282

РОДИЛЬНИЙ ОБРЯД ЖИТОМИРЩИНИ: СТРУКТУРА, НОМІНАЦІЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ

Одним з актуальних завдань сучасної діалектології є дослідження тематичних груп лексики архаїчних українських діалектів, складовою яких є родинно-обрядова, що включає лексику родильного обряду. Як зауважує Н. Коваленко, для української діалектології та суміжних наук мова традиційної обрядовості є надійним джерелом глибшого пізнання складу й структури мовленнєвих одиниць, з'ясування їх генези, семантики, реконструкції елементів духовної та матеріальної культури [10, с. 183]

Серед сімейних обрядів важлива роль належить родильному, адже поява на світ дитини споконвіків не була лише звичною, але й важливою подією в сім'ї, у родині та й усій громаді, бо саме народження є тим містком людського буття, що з'єднує в єдину етноструктуру пам'ять нації, її духовні здобутки, досягнуті багатовіковим існуванням. Крім того, цей обряд супроводжується табу. Табуїзація низки назв пов'язана з тим, що вагітність сприймалася як небезпечний стан для самої жінки й усіх, хто її оточував. Етнолінгвісти пояснюють таке ставлення наявністю у вагітної жінки двох душ та близькістю до межі життя і смерті [19].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що родильний обряд Житомирщини, зокрема території Середнього Полісся, який зберігає багато архаїчних елементів як у структурі, так і в номінації, досі не був у полі зору лінгвістів, хоча обрядовість Полісся як унікальної архаїчної зони здавна приваблювала дослідників різних галузей знань, серед них і діалектологів (П. Романюк досліджував поліський весільний обряд [15], В. Конобродська – поховальний та поминальний обряди [11]).

Мета розвідки – на основі зібраного діалектного матеріалу визначити структуру родильного обряду в середньополіських говірках Житомирщини, дослідити номінацію його учасників та з'ясувати особливості функціонування повір'їв, пов'язаних із зазначеним обрядом, у кінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Об'єктом дослідження є родильний обряд у середньополіських говірках Житомирської області. **Предмет дослідження** – родильний обряд Житомирщини з позиції його структури, номінації його учасників та функціонування обряду в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. **Матеріалами** дослідження слугували польові записи, здійснені в говірках Овруцького, Лугинського, Народицького, Олевського, Новоград-Волинського та Малинського районів Житомирської області, лінгвістичні, етнографічні та лексикографічні праці, у яких різноаспектно проаналізовано родильний обряд із різних теренів України.

Варто зазначити, що в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. родильний обряд насамперед із фольклорно-етнографічних позицій досліджували І. Бінковський, В. Гнатюк, А. Дарманський, М. Дерлиця, М. Грушевський, З. Кузеля, Є. Казимир, В. Кравченко, А. Малинка, М. Сумцов, І. Франко, П. Чубинський, Д. Успенський, В. Шухевич, В. Ястребов, С. Козяр, Хр. Ящуржинський та інші. У II пол. ХХ – на початку ХХІ ст. В. Борисенко, В. Горленко, О. Любицька репрезентували етнографічні розвідки про родильний обряд, у яких проаналізовано традиційні вірування українського народу про народження дитини, родильні звичаї та обряди тощо; цього ж періоду сягають й етнолінгвістичні та історико-етнографічні дослідження про родильну обрядовість (див., напр., [3; 5; 12; 19–20]) та ін.

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. позначені в українській діалектології підвищеною увагою до родинно-сімейних обрядів, значне місце серед яких посідає родильний (пологовий). Зокрема, М. Бігусяк, досліджуючи лексику традиційних сімейних обрядів у гуцульському говорі, увагу акцентує й на родильному [1], В. Дроботенко, аналізуючи обрядову лексику східностепових говірок, досліджує також номінацію родильного обряду [7]; родильний обряд наддністрянсько-подільського суміжжя – серед наукових зацікавлень О. Жвавої

[8]; родинно-обрядова лексика надсянських говірок привернула увагу Л. Хомчак [21]; фраземіка родильного обряду в говірках волинсько-подільського суміжжя представлена в дослідженнях Н. Коваленко [10]; родильний обряд Східного Поділля – Т. Тищенко [17–18], середньозакарпатських говірок – І. Нібак [14], говірок Інгуло-Бузького межиріччя – Р. Іванського [9], буковинських говірок – Ю. Руснак [16] та ін.

Зауважимо, що поліський родильний обряд також уже був предметом зацікавлення етнолінгвістів, етнографів та етнологів [2; 4; 5; 13; 20].

Як свідчить зібраний матеріал, поліська родильна обрядовість та її вербальний компонент через екстралінгвальні чинники зазнали суттєвих змін упродовж ХХ ст., серед яких – переосмислення, спрощення та навіть нівеляція низки обрядових дій, суттєві зміни у функціонуванні та у складі учасників родильного обряду, що, закономірно, призвело до змін у сфері номінації.

Зібраний матеріал дає підстави в родильному поліському обряді за ДО «час дії» виділити 3 основні етапи, оскільки четвертий – соціалізуючий (його виділяє Т. Тищенко вслід за М. Бігусяком) – переважно знівельований. Зауважимо, що ці три етапи відзначають й інші дослідники (В. Дроботенко [7], Л. Хомчак [21]), репрезентуючи лексику з інших зон українського діалектного континууму, що свідчить про спільність елементів родильного обряду у зв'язку з його архаїчністю. Крім того, у ТГЛ родильного обряду можна виділити низку ЛСГ: назви обряду, його елементів та ритуалів; назви учасників родильного обряду; назви обрядових дій та реалій; назви матеріальних предметів, які в родильному обряді набувають додаткових символічних функцій.

Передпологовий етап. Як зауважує О. Жвава, передпологові обряди – правила жінки, що сприяють нормальному розвитку вагітності та самопочуттю [8, с. 108]. Єдиним учасником передпологового етапу є вагітна жінка, яка в номінації переважно представлена субстантивованими прикметниками: *бе'ремен:а* (з різними фонетичними варіантами в усіх досліджуваних говірках), паралельно функціонують *тоу'с'та* (Б., ВХ, П., СВ, Ч.), *чере'вата* (Ж.), *пу'зата* (В.), *'поу'на* (Л.), *г'руба* (В.), *ва'г'ітна* (В., Г.), сполученнями слів *при на'д'ійі*

(Кор.), *ў поло'жен'її* (З., Ч.), *ў та'ком поло'жен'її* (Зар.), *в інт'ер'есном поло'жен'її* (сучасне) (Ч., СВ), *'череве 'нос'їт* (М., Ч.), *зайшла ў т'аж* (Г.). Більшість зафіксованих лексем на позначення учасників пологового обряду відзначена й на інших теренах України, їх докладно з позиції ареалогії та генези проаналізувала Л. Хомчак [21].

Основне призначення передпологових обрядодій – сприяти нормальному протіканню вагітності та доброму самопочуттю жінки, чому сприяють норми поведінки вагітної жінки та обереги, які допомагають їй виносити нормальну дитину й народити у визначений термін. Тому допологові звичаї пов'язані насамперед із вагітною жінкою та заборонаю виконувати певні дії, щоб не зашкодити передовсім собі та вберегти майбутню дитину: *не да'ють важ'ку роботу їдї ўже / щоб у'же не с'к'їнут' д'їт'а / н'їчого важ'кого не п'їдн'ї'мат' / 'мал'ї ува'жен'їє // не пли'гат' / не пересту'пат' через 'д'ер'єво / хо'ди'т по'малу* (М.); *на о'гон' н'є д'ї'в'їл'їс / н'є 'мона саж'ї на п'р'їпечку здуват' / н'є 'мона н'їчого у хварту'ху но'с'їт / н'є 'мона д'ї'в'їц'а на га'д'уку / н'ї на 'чого н'є т'реба д'ї'в'їц'а / н'ї на мертв'єца / кол'їс' ка'зал'ї / шо йак по'коїн'їк / то н'ї на шо н'є д'ї'в'їц'а* (ВХ); *не пересту'пат'ї' через мо'тузку* (Ж.); *не 'можна кра'сиц'а / подре'зат' 'коси // йак'шо зл'а'кайец'а / то не 'можна було ха'пац'а за 'т'їло / бо 'будут' у ди'т'ат'ї ро'дим'ї п'л'ами* (Р-Б); *не 'можна пересту'пат' 'через 'гостри'їє пред'мети' / ро'би'т' у с'в'а'та* (В.); *на п'леч'ї не 'можна н'їчого чеп'л'ат' / коли' п'рала / коли' зби'рала бел'їо / 'тоже не 'можна 'було чеп'л'ат' на п'леч'ї / не но'си'т' 'сумку на плеч'ах / на по'роз'ї не се'д'ет' (Л.); не 'можна було нерву'вати / 'лазити на п'їч та вит'рушувати 'сажу / бо в ди'тини 'буде за'духа / но'сити по'перед се'бе ў пеле'н'ї на'рубан'ї д'рова / бо то'д'ї ў ди'т'ати 'буде г'рижа / бувати на 'похоронах / ди'витис' на некра'с'ївих л'удеї* (Кор.); *зл'а'каўшис'а со'бак'ї / ко'та чи 'їншої до'маши'ної тва'рини / 'ж'їнка не по'вин'а в'їди'тоўхувати її'її но'гойу / бо ди'т'а 'буде ўк'рите 'шерст'у / ва'г'їтна 'ж'їнка не по'вин'а була к'расти / 'дуже 'сил'но 'сердиц'а / бо це мог'ло переда'ватис'а ди'тин'ї / не 'мазат' 'хату / бо 'доўго поро'д'їл'а не з'може о'чистиц'а* (Г.); *не 'мона*

було но'сїт на'м-їсто на 'шї'її / шоб пупо'в-їна не закру'тїлас у дї'т'атї кру'гом 'шї'її (Ст.); не^а сто'їат на по'роз'ї / на во'ротах / на х'вѳртцї / шоб д'ї'т'а 'доўго не^а було ў про'ходї / не^а пересту'пат ве'роўк-ї / 'даже шнур'кѳ не^а 'можна пересту'пат / не^а п'рас'т'ї / не^а сва'р'їц:а / бо 'буд'е д'ї'т'а за'матане пупо'в-їнойу // не^а 'можна про'с'їт / бо д'ї'т'а 'буд'е про'с'їт (Ч.); н'е 'можна ст'р'їгт'їса / н'е б-їт' ко'тѳ / со'бак / бо гр'ѳх / бо ўс'е од:а'їец:а на д'ї'т'ат'ї / 'буд'е 'б-їц:а / н'еспо'коїне (Б.); не 'можна ў п'разнї'к шї'т' / бо 'можут' бут' з'рослїе 'пал'цї / не 'можна та'їїц:а / їак забе'ремен':ейеш / бо 'буде глухон'е'ме дї'т'а (Зар.) тощо. Зауважимо, що певну роль у родильному обрядї в досліджуваних середньополїських говїрках відїгравали деякі елементи народного одягу, зокрема фартух, який як оберег дитини та її майбутньої долї був обов'язковим елементом одягу вагїтної жїнки, дїдовї штани та бабина сорочка, у які вповивали немовля, кожух, у якому несли на хрестини, тощо (докладнїше див. [6]).

Як засвідчує представлений матерїал, полїщуки загалом шанобливо ставилися до вагїтної жїнки, старалися не відмовляти їй нї в чому (хоча тут мали й власне зацікавлення, оскїльки на всїй обстеженїй територїї побутує повїр'я про те, що, якщо відмовити вагїтнїй, у господарствї заведуться мишї, яких потїм важко вивести), хоча відзначено й таке: їак'шо прихо'дїт' до 'когос бе'ремен:а / то во'на (господїня) на 'нейї 'можє їа'кес' зло мат' / во'на то'б-ї 'можє ў'кинут' с'мет:е ўсл'ед за то'бойу / шоб дї'т'а хва'тало / 'родїц'а да 'будє 'тол'ко с'мет':е хо'дїт' да хва'тат' / а їак л'у'дїна до те'бе ха'роша / во'на ў'кїне за то'бойу ўсл'ед ку'сочок х'л'еба / шоб дї'т'а хва'талос'а до х'л'еба (Лум.).

У сучасних умовах для батьків важливо знати стать майбутньої дитини до народження, чому сприяють ультразвукові обстеження. Ранїше полїщуки використовували рїзні предмети домашнього вжитку, які, на їхню думку, мали забезпечити бажану стать новонародженого: шоб наро'дїўс'а х'лопч-їк / к'ласт'ї под по'душку 'шапочку / но'жа (М.); їѳк 'маїут забе'ремен':ет / то шоб буў х'лоп-ец / п-їд па'душку кла'дут 'шапку / а 'хустку / шоб була 'д'ѳка (Ч.) .

Отже, регламентація поведінки вагітної жінки зумовлена нормами народної моралі, прагненням зберегти її здоров'я, сприяти полегшенню пологів, захистити ще не народжену дитину від усього поганого та передбачити її майбутню долю. Дотримання зазначених вище прикмет передається з покоління в покоління, що свідчить про їхню архаїчність, спостережливість населення за перебігом вагітності, намагання пояснити щось незрозуміле, але примічене людиною впродовж життя. Зазначимо, що більшості з наведених дій дотримуються й сучасні вагітні жінки, які проживають у сільській місцевості. Крім того, частину із заборон вони не можуть пояснити, але виконують їх, очевидно, за традицією, хоча, найімовірніше, турбуючись про здоров'я та долю майбутньої дитини.

Власне пологовий етап. Роди (пологи) відкривають власне пологовий етап обряду. Під час наближення пологів жінка посилала чоловіка до баби-повитухи, який ішов манівцями, щоб ніхто не бачив, і просив бабу прийти до них «чогось». Зазначимо, що власне пологовий етап родильної обрядовості зазнав трансформації найбільше; більшість обрядодій повністю втрачено, деякі пристосувалися до нових суспільних умов. За свідченням інформаторів найстаршого покоління, ще в 50-х роках ХХ ст. поліський власне пологовий етап родильного обряду складався з таких елементів: запрошення повитухи, пологи, відрізування / перев'язування пуповини, обдаровування повитухи (зауважимо, що на території Поділля, за словами О. Жвавої, власне пологові обряди включали прихід баби-повитухи, допомогу баби-повитухи під час пологів, прийняття дитини, відсікання пуповини, перше купання дитини, проведення охоронних засобів від різних злих сил [8]). Отже, у власне пологовому етапі родильного обряду брали участь такі особи: **чоловік**, місія якого – покликати бабу-повитуху, хоча потім його виганяли з хати, щоб не бачив самого процесу народження (у сучасних лікарнях, навпаки, часто батько присутній під час пологів), хоча в одній із говірок відзначено, що для полегшення пологів *чоло'в-êк да'ваў 'воду 'жôнц'і з 'рота ў рот* (Ж.); **породілля**, яка в номінації представлена лексемами *поро'д'іл':а* (Г., Р-Б, В., Кор., Лум.), *поро'дêл':а* (Б., ВХ, Ж., Зар., М., П., СВ, Ч.), *'рожени'ца* (З., К., Л.),

'роженець'а (Лум.), 'рожен'иця (Б., СВ, Ч.), ро'д'іл':а (В.), та, що наро'д'іла (Ч., ВХ); **баба-повитуха**, яку в усіх обстежених населених пунктах називали 'баба, у деяких говірках паралельно відзначено 'бабка (Ч.), пуно'р'ізка (В., Р-Б, Кор.), 'баба-шеп'туха (Ж.), 'баба-пови'туха (З.), 'баба-пов-і'туха (Б., Ч.), 'баба-б'ранка (К.), пов-і'вал'на 'баба (Зар.), яка приймала пологи, а також **новонароджена дитина**, яку називають ди'т'а (Г., К., Зар.), д'і'т'а (Б., СВ, Ч.), дитин'чатко (В.), 'йангол (Ж.), йангол'атко (Л., М.), йангол'е'н'атко (Б., Ч.), йан'гол'ік (Б., Ч., П.), немоў'л'атко (З., Кор.), ма'л'атко (Р-Б), ма'лен'ке (К.), тому із власне пологовим обрядом пов'язані звичаї та повір'я, що стосуються насамперед породіллі та полегшення пологів: у'с'е вору'ши'л'і ў 'дом-і (Ж.); т'реба ўсе поздви'гат' у 'хат'і / 'карточк-і (фотографії) / сто'ли / табу'ретк-і (Лум.), саме під час пологів об'курували кут'к-і ў 'хат'і (В.), за'пал'ували св-ічк'и / чи'тали мо'литви (Р-Б). Щодо назви йан'гол'ік інформатори пояснюють: йан'гол'ік / бо во'но н'і'ч-ім не^а согрê'ш-іло / бо во'но па'ганого не^а ска'зало / не^а зро'б-іло (Ч.), а також відзначають, що так дитину називали до хрестин, очевидно, з метою оберегу від усього злого, а потім уже – на ім'я. Основна роль під час пологів для їх полегшення відводилася бабі-повитусі, оскільки цю місію виконувала досвідчена жінка, часто знахарка, яку шанували в селі. Щоб краще пройшли пологи, баба-повитуха читала молитву. Новонароджене немовля з'являлося на світ на підіслану весільну сорочку породіллі. У зв'язку зі зміною функціонування власне пологового етапу родильного обряду, у якому не бере участі баба-повитуха, її місце посідає медичний працівник, який приймає пологи. Для номінації такої особи на Житомирщині відомі назви аку'шерка, 'дохторка, ўра'ч-іха (з різними фонетичними варіантами). Водночас до приїзду кваліфікованої допомоги ще й зараз кличуть старшу жінку, яка розуміється на пологах, яка 'мол'иц'а 'богу / г'лад'іт по ж-іво'ту / шоб л'ег'чêй було / рош'чêбайе 'гуз'ік-і / росп'л'êтайе 'коси' (Ч.)

Післяпологовий етап. Післяпологові звичаї та повір'я пов'язані з молодою матір'ю та її оточенням – це обряд очищення породіллі, відвідування молодої мами та новонародженого, родини, обряд хрещення, вибирання кумів

(для дитини хрещену маму й батька), різні предмети-обереги від зуроків. У зв'язку зі зміною місця народження дитини зовсім знівельовано обряд очищення породіллі, оскільки раніше дитяче місце баба-повитуха закопувала під піччю, у кутку хати, під столом, тобто там, де не ступала нога людини, зрідка – під порогом хати, щоб дитина завжди поверталася до своїх витоків; пізніше – у корови в яслях, щоб була господарем (господинею). Обряд відвідування породіллі зазнав трансформації як щодо часу відвідин, так і щодо тих подарунків, які приносили з собою (раніше наступного дня породіллі приносили їсти, зараз – переважно подарунки новонародженому після повернення з лікарні). Практично втрачено обряд родин, зазнали змін і хрестини та спосіб вибору кумів (давніше намагалися охрестити дитину якнайшвидше, зараз хрестять тоді, коли вирішують батьки; на Поліссі здавна ніколи не було більше однієї пари кумів, зараз їх може бути кілька; крім того, повністю зникла традиція запрошувати «стрічних» кумів у сім'ю, у якій часто помирали діти). Водночас традиційно збережено використання деяких матеріальних предметів для заспокоєння новонародженого, для відвернення від нього злих очей, уроків (під подушку дитині кладуть ніж, свячене зілля, сіль і вуглину з печі, обв'язують колиску червоною ниткою тощо).

Отже, традиційний поліський родильний обряд зберігає в різних етапах елементи давніх вірувань поліщуків, шанобливого ставлення до вагітної жінки та породіллі, низку обрядодій для оберегу дитини від уроків. Крім того, у таких обрядодіях використовували різні побутові речі, над якими поліщуки спостерігали упродовж віків і вбачали в них своєрідні обереги, захисників, помічників. Як зазначено вище, із трьох основних етапів родильного обряду найменше змін зазнав передпологовий, оскільки в поліських селах і досі вагітні жінки намагаються дотримуватися неписаних норм поведінки для забезпечення народження здорової дитини та збереження власного здоров'я. Найбільше змін зазнав власне пологовий етап: як щодо місця проведення (до середини ХХ ст. – удома, пізніше – у лікарні), так і щодо кількості учасників: знівельовалася роль баби-повитухи, тому назви такої особи збережені тільки в мовленні

представників старшого покоління, водночас з'явилися лексеми на позначення професійної акушерки чи лікаря, хоча сама породілля ще вдома чи вже навіть у лікарні виконує колишні функції повитухи: розстібає одяг, розплітає волосся, щоб пологи пройшли швидше й нічого не заважало дитині з'явитися на світ, водночас удома (для полегшення пологів) родичі теж усе зрушують із місця, щоб дитина швидше зрушилася зі свого місця й народилася; зовсім змінилася функція чоловіка, який раніше кликав бабу-повитуху, а зараз – викликає «швидку допомогу»; також зникли з ужитку матеріальні предмети, які використовувала баба-повитуха під час народин. Крім того, зникла потреба ім'янаречення, оскільки зараз ім'я дають батьки в зручний для них час, подеколи навіть не зважають на народження дитини в день того чи іншого святого. Водночас відбуваються зміни й у післяпологовому етапі, зокрема трансформація деяких найменувань (*'бабити* «приймати пологи» – *'бабити* «купати перший раз»), зміна функцій осіб родильного обряду (якщо раніше баба-повитуха допомагала дитині з'явитися на світ, то зараз роль баби зводиться до того, щоб допомогти матері перший раз покупати дитину, а також (у деяких говірках) наварити каші на хрестини, покласти найбільше грошей і розбити горщик із кашею, подарувавши дитині подарунки).

Перспективи подальших досліджень убачаємо в обстеженні інших середньополіських говірок для створення цілісної картини середньополіського родильного обряду та спостереження його динаміки, аналізі інших лексико-семантичних груп тематичної групи лексики родильного обряду, що дасть змогу здійснити порівняльне дослідження середньополіського пологового обряду з таким же обрядом у різних зонах українського діалектного континууму, матеріал із яких уже представлено в наукових розвідках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігусяк М. В. Лексика традиційних сімейних обрядів у гуцульському говорі / Михайло Васильович Бігусяк : дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 1997. – 208 с.

2. Виноградова Л. Н. Матеріали к Полесскому этнолингвистическому атласу (формулы-поверья о чудесном появлении на свет детей) // Гомельщина : Народная духовная культура. Дialectы. Тапанімія. – Гомель, 1992. – С. 34–39.
3. Гаврилюк Наталия. Картографирование явлений духовной культуры: по материалам родильной обрядности украинцев / Наталия Гаврилюк. – К. : Наук. думка, 1981. – 279 с.
4. Гвоздевич С. Из польових записів про родильну обрядовість / С. Гвоздевич // Діалектологічні студії 6 : Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів, 2006. – С. 357–368.
5. Гвоздевич Стефанія. Родильна обрядовість поліщуків / Стефанія Гвоздевич // Полісся України : матеріали історико-етнографічного дослідження. – Вип. 1. Київське Полісся. 1994. – Львів, 1997. – С. 164–171.
6. Гримашевич Галина. Етнолінгвістичний аспект дослідження номінації одягу та взуття у говірках Середнього Полісся / Галина Гримашевич // Етнолінгвістичні студії. 1 : Зб. наук. праць. – Житомир, 2007. – С. 77–90.
7. Дроботенко В. Ю. Лексика сімейних обрядів у говірках Донеччини / В. Ю. Дроботенко : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк, 2001. – 23 с.
8. Жвава Ольга. Из досвіду збирання матеріалу про родинні обряди / Ольга Жвава // Етнолінгвістичні студії. 1 : Зб. наук. праць. – Житомир, 2007. – С. 105–113.
9. Іванський Р. Д. Вербальний компонент традиційного українського родильного обряду в говірках Інгуло-Бузького межиріччя / Р. Д. Іванський : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Запоріжжя, 1999. – 18 с.
10. Коваленко Н. Д. Фраземіка родильних обрядів у говірках волинсько-подільського суміжжя / Н. Д. Коваленко // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови : Зб. наук. праць. – К., 2007. – Вип. 3. – Кн. 2. – С. 183–191.
11. Конобродська В. Л. Поліський поховальний і поминальний обряди. Том 1. Етнолінгвістичні студії / В. Л. Конобродська. – Житомир „Полісся”, 2007. – 356 с.

12. Кондратович Олександра. Українські звичаї : Народини. Коса ж моя... / Олександра Кондратович. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2007. – 240 с.
13. Кухарьонук Т. І., Росінська З. П. Родильна обрядовість на Поліссі / Т. І. Кухарьонук, З. П. Росінська // Народна творчість та етнографія. – 1985. – № 3. – С. 45–48.
14. Нібак І. А. Вербальний компонент традиційного родильного обряду в середньозакарпатському говорі (Свалявський район) / І. А. Нібак // Студії з україністики. Вип. VII. Скарби культури – безсмертя нації. – К., 2007. – С. 165–174.
15. Романюк П. Ф. Лексика некалендарних обрядов правобережного Полесся (на матеріалі свадєбного обряду) / Петр Федорович Романюк : дисс. ... канд. філол. наук. – Житомир, 1984. – 294 с.
16. Руснак Ю. М. Лексика родинних обрядів у буковинському діалекті / Ю. М. Руснак : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Чернівці, 2010. – 20 с.
17. Тищенко Т. Динаміка номінації родильного обряду в говірках Східного Поділля / Т. Тищенко // Діалектна мова : сучасний стан і динаміка в часі: До 100-річчя професора Ф. Т. Жилка. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. – Київ, 2008. – С. 188–190.
18. Тищенко Т. Східноподільський родильний обряд через призму слова / Т. Тищенко // Мовознавчі студії. 2 : Фразеологізм і слово у тексті і словнику (за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського). – Дрогобич : Посвіт, 2010. – С. 405–407.
19. Толстая С. М. Беременность / С. М. Толстая // Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5 т. / Под. ред. Н. И. Толстого. – Москва, 1995. – Т. I. – С. 160–164.
20. Толстая С. Из полесской обрядовой лексики: нашлось дитя / С. Толстая // Український діалектологічний збірник : Книга 3. Пам'яті Тетяни Назарової. – К. : Довіра, 1997. – С. 287–293.

21. Хомчак Л. М. Лексика родинної обрядовості надсянських говірок / Л. М. Хомчак : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Львів, 2012. – 20 с.

Список скорочень назв населених пунктів Житомирської області

Б. – Бігунь Овруцького району	Л. – Лопатичі Олевського району
В. – Варварівка Олевського району	Лум. – Лумля Малинського району
ВХ – Велика Хайча Овруцького району	М. – Малахівка Лугинського району
Г. – Гірки Новоград-Волинського району	П. – Прибитки Овруцького району
З. – Заборочче Олевського району	Р-Б – Рудня-Бистра Олевського району
Зар. – Заріччя Овруцького району	СВ – Старі Велідники Овруцького району
Ж.– Жубровичі Олевського району	Ст. – Старосілля Лугинського району
К. – Ковальово Олевського району	Ч. – Черевки Овруцького району
Кор. – Корощине Олевського району	

Галина Гримашевич. Родильний обряд Житомирщини: структура, номінація, функціонування.

У статті визначено структуру родильного обряду в середньополіських говірках Житомирщини, проаналізовано назви учасників родильного обряду, виявлено особливості їхнього функціонування в сучасних умовах, з'ясовано причини змін у номінації та функціонуванні.

Ключові слова: *родильний обряд, середньополіські говірки, структура обряду, функціонування, номінація.*

Halyna Hrymashevych. The Lying-in Ritual of Zhytomyr Region: Structure, Nomination, Functioning.

In the article the structure of the lying-in ritual in seredniopolissian dialects of Zhytomyr Region have been determined, a nomination of its participants has been analysed, and the peculiarities of superstitions' functioning connected to the lying-in ritual have been found, the reasons of such changes have been explicated.

Key words: *lying-in ritual, seredniopolissian dialects, structure of ritual, functioning, nomination.*

